

Сад богів

Джеральд Даррелл

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Красиленко Ю.А.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Ілюстрації Марисі Рудської

Редактор Олена Яценю

Словник біологічних термінів Юлії Красиленко та Олега Кукушкіна

Остання частина середземноморської трилогії
(попередні дві книги — «Моя сім'я та інші звірі»
й «Птахи, звірі та родичі»)

відомого британського письменника-аніمالіста,
зоолога Джеральда Малькольма Даррелла,
присвячена золотим часам дитинства автора
на грецькому острові Корфу'.

Цю книгу я присвячую Енн Пітерс, яка певний час була моєю секретаркою й назавжди залишиться моєю подругою, тому що вона любить Корфу 1 і, схоже, знає його краще за мене

ПЕРЕДМОВА

Перед вами — третя з моїх книг про життя моєї родини на острові Корфу'напередодні Другої світової війни. Комуś може видатися дивним, що мені досі є про що писати про цей період мого життя, але тут варто наголосити, що на той час, особливо за грецькими мірками, наші статки були вельми непоганими й ніхто з нас не працював у звичайному розумінні цього слова, а тому більшу частину часу ми розважалися. За п'ять років такого безтурботного життя легко накопичити чимало вражень!

Коли пишеш серію книг із тими самими або переважно тими самими дійовими особами, найскладніше — це не докучати нескінченними описами знайомих персонажів тим, хто читав попередні книги, і водночас не надто тішитись надією, що всі пам'ятають те, що було написано раніше. Цілком може статися, що читач узагалі вперше бачить мою писанину. Дуже важко віднайти такий шлях, щоб не роздратувати давніх читачів і не перевантажити нових. Сподіваюся, мені це вдалося.

У першій книзі трилогії — «Моя сім'я та інші звірі» — є рядки, які, як на мене, найкраще передають сутність мого задуму: «Я намагався реалістично, без зайвих прикрас зобразити своїх рідних, і вони проходять сторінками книги такими, якими я їх побачив». Але для пояснення кумедних моментів маю спершу зазначити, що, коли ми жили на Корфу', усі були ще дуже молодими: Ларрі, найстаршому, виповнилося двадцять три роки, Леслі — дев'ятнадцять, Марго — вісімнадцять, а мені, наймолодшому, було лише десять. Про мамин вік ніхто з нас тоді не мав точного уявлення з тієї простої причини, що вона ніколи не згадувала про свій день народження. Можу тільки сказати, що Мама була досить дорослою, щоби мати чотирьох дітей. На її прохання я також краще відразу поясню, що вона була вдовою, а то, як передбачливо зазначила Мама, люди всіляке можуть подумати.

Щоби втиснути в мою історію всі події, спостереження й радості за ці п'ять років і водночас не перевищити за обсягом «Британської енциклопедії», мені довелося не раз усе перекроїти, скласти по-новому й скоротити так, що врешті-решт від реальних часових меж подій майже нічого не залишилося.

Зізнаюся також, що в попередніх книгах я опустив багато спогадів і людей, про яких мені хотілося би розповісти, а тут я намагаюсь надолужити втрачене. Сподіваюсь, що ця книга подарує читачам стільки ж задоволення, скільки, схоже, подарували попередні — «Моя сім'я та інші звірі» і «Птахи, звірі та родичі». Вона для мене є спогадами про дуже важливий час мого життя й про те, чого, на жаль, позбавлена більшість нинішніх дітлахів — по-справжньому щасливого й безтурботного дитинства.

Розділ 1

СОБАКИ, СОНІ ТА СУМБУР

Цього нестерпного турка треба негайно прибрати з порядку денного.

— Карлайл 2

Літо видалося винятк ово щедрим. Здавалося, сонце вичаклювало з острова його особливі принади, бо ще ніколи ми не потопали в такому розмаїтті плодів і квітів. Море ніколи не було настільки теплющим і наповненим рибою, а птаство ніколи раніше не виводило стільки пташенят. Небачена кількість метеликів та іншої комахні повиводилася з лялечок 3 і шугала над просторами Корфу. Кавуни, з їхнім хрустким і прохолодним, наче рожевий сніг, м'якушем, скидалися на велетенські ботанічні гарматні ядра, кожне з яких було спроможне розчавити ціле місто; гілки дерев ломилися під вагою солодких, соковитих, вельветово-оксамитових груш — таких насичено помаранчевих або рожевих, як урожайна повня 4; зелені та чорні інжирини 5 тріскалися під тиском власного соку, і ці шпаринки вмиль обсідали бронзівки 6, очманілі від нескінченного солодкавого трунку.

Дерева стогнали під ва гою вишень, і складалося враження, що на острові щойно жорстоко вбили велетенського дракона, а пурпурові та винно-червоні краплини крові розбризкалися листям. Кукурудзяні качани сягали довжини вашої руки, і варто було вгризтися в канарково-жовту мозаїку насіння, як до рота бризкав струмінь молозива. Достигали й набирали ваги до осені нефритово-зелені мигдальні 7 та волоські 8 горіхи, а з-поміж листя визирали ладні оливки 9 — яскраві й лискучі, наче пташині яйця.

Цілком природно, що моя збиральницька діяльність під час цього тріумфу життя на острові подвоїлася. Відтоді, як у мене з'явився віслучок, окрім звичних вилазок на вихідних у товаристві Теодора, я вирушав тепер і сам у більш відчайдушні та складні експедиції, на які не наважувався раніше. Ця чотиринога тварюка, на ім'я Саллі, яку подарували мені на день народження, була прекрасною, хоча й дещо впертою, компаньйонкою, особливо коли йшлося про тривалі мандри з важким спорядженням. Її невинувачу

затятість компенсувала видатна чеснота — як усі віслюки, вона була безмежно терплячою.

Саллі безтурботно роззиралася довкола, поки я спостерігав за черговим представником тваринного світу, або ж, натомість, упала у своєрідну осячу дрімоту — щасливий трансподібний стан, якого можуть досягати віслюки. Тоді вони з напівзаплющеними очима неначе марять про нірвану й не реагують на окрики, погрози чи навіть удари різками. Собаки починають нетерпляче позіхати, скавучати й дряпатися, виразно демонструючи цими та іншими знаками, що, на їхню думку, ми вже приділили удосталь часу павуку та подібним йому організмам, а зараз нам час вирушати. Проте Саллі, коли вже отак солодко марила, здавалося, здатна простояти так і кілька днів, якщо знадобиться.

Одного разу мій друг-селянин, що здобув для мене чимало екземплярів і був уважним спостерігачем, повідомив, що над скелястою долиною за п'ять миль 10 на північ від вілли зависли двоє величезних птахів. Він було подумав, що вони мають там гніздитися. З його опису це могли бути або орли 11, або грифи 12, і мені закортіло добути їхнє пташеня. У моїй теперішній колекції хижих птахів 13 було аж три види сов 14, яструб малий 15, дербник 16 і боривітер 17, тож для її повноти не вистачало ще орла чи стерв'ятника 18. Годі й казати, що я не озвучував своїх орнітологічних амбіцій родині, адже й без того рахунок за м'ясний корм для мого звіринця був астрономічним. На додачу я уявляв реакцію Ларрі, коли запропонував би принести додому грифа. Я вже звик — і це працювало! — просто ставити його перед *fait accompli* 19, що в мене з'явився новий домашній улюбленець. Головне було пронести тварину на віллу, а там я вже завжди міг розраховувати на великодушну підтримку Мама й Марго.

Я підготувався до своєї експедиції дуже ретельно: напакував удосталь харчів для себе й псиків, зробив чималий запас газози 20,

а також прихопив бляшанки та коробочки для збирання зразків, сачок для ловлі метеликів і бездонну торбину, у яку міг би повністю вміститися мій орел чи гриф.

Я також узяв бінокль Леслі, який був набагато потужніший за мій. Спитати його дозволу я не міг, бо брат доречно кудись пішов, але я був певен, що він радо позичив би мені свою оптику, якби опинився вдома. Востаннє перевіrivши спорядження, я пересвідчився, що все на своїх місцях, і почимчикував із крамом до Саллі, унізаной фестонами 21.

Украй похмура й вередлива навіть за віслюковими стандартами, вона вибісила мене тим, що навмисно відтоптала мені ноги й боляче вхопила за сідницю, коли я нахилився по сачок. Саллі на мене смертельно образилася, отримавши по заслuzі за таку нечемну поведінку, і ми почали нашу експедицію, майже не спілкуючись. Я знехотя напнув солом'яного бриля на її пухнасті вуха у формі арумів 22, висвистав песиків і рушив у путь.

Хоча ще було досить рано, сонце вже шкварило, а небо було напрочуд чистим, палюче-блакитним, яким буває полум'я, коли в нього всипати пригорщу солі — розмитим по краях і в серпанку. Спочатку ми трюхикали дорогою, укритою густою білою курявою, липкою, наче пилок. На шляху ми перестрівали знайомих селян, які хто куди їхали верхи на віслюках — на базар чи на поле. Наша експедиція дещо затрималася, бо місцеві правила хорошого тону вимагали, щоб я привітався з кожним.

На Корфу заведено під час зустрічі трішечки попліткувати й на знак любові та прихильності почастуватися скоринкою хліба, дрібкою висохлого кавунового насіння чи гроном винограду 23. Тож коли настав час звернути з розпеченого курного шляху й почати сходження крізь прохолодні оливкові гаї, я був перевантажений різними смаколиками. Найбільшим із них був кавун — щедрий подарунок, який впхала мені тітонька Arati, моя

добра подруга, з якою ми не бачилися аж цілий тиждень (а це ціла вічність!). Насправді це зовсім трошки, але вона чомусь вирішила, що весь цей час у мене в роті ані дрібки не було.

Аж ось ми покинули приємний оливовий г айок і зійшли нагору по розпашілих пагорбах, пробиваючись крізь миртові 25 нетрі, переліски кам'яного дуба 26 та мітлисті кучми дроку 27 Копита Саллі ретельно перетирали трави під ногами, і тепле повітря сповнювалося пахощами шавлії 28 та чебрецю 29. Песики відсапувалися, з нас із Саллі зійшло сім потів, але опівдні ми видерлися на золоті й іржаво-червоні скелі центральної гряди. Ляно 30 -синє море простяглося десь далеко вниз. О пів на третю я присів перепочити в затінку велетенського кам'яного останця. Настрій був препаскудний. Ми прислухалися до порад мого друга й на скелястому уступі насправді видивилися гніздо, яке належало грізному білоголовому сипу 31. До того ж у ньому причаїлося двійко жирненьких і майже повністю оперених пташенят у найкращому для виховання віці. Але — от капость! — долізти до гнізда ані згори, ані знизу було неможливо. Годину я безрезультатно намагався викрасти дитинчат сипа, але зрештою був змушений, хоча й неохоче, відмовитися від ідеї збагатити свою колекцію хижих птахів ще й падальниками.

Ми рушили долу схилом гори й зробили привал, щоб перепочити й попоїсти в затінку. Поки я ковтав свої бутерброди й варені яйця, Саллі схрумала сухі кукурудзяні качани й кавунові кірки. Собаки зжерли виноград і жадібно втамовували спрагу кавуном. Час від часу вони захлиналися й кашляли, угризаючись у соковитий м'якуш, бо насінини потрапляли не в те горло. Через свою ненажерливість і повну відсутність манер Дзюрик і Нехлюй впоралися з обідом набагато раніше за нас із Саллі. Коли вони нарешті допетрали, що я не збираюся їх більше годувати, то полишили нас і побігли схилами вниз, сподіваючись упольовати собі

щось іще.

Я влігся долілиць і захрумкотів прохолодним кавуном — рожевим, наче корал 32. Мій погляд ковзав схилами пагорба. Десять за п'ятдесят футів 33 від місця мого перепочинку вимальовувалися залишки невеличкої селянської хатинки.

Тут і там на пагорбі можна було легко роздивитися плоскі ділянки у формі напівмісяця, які колись були крихтними полями довкола хутора. Вочевидь, власник зрештою збагнув, що збіднілий ґрунт на клаптикових полях виснажився і не зможе жити кукурудзи чи інших овочів завбільшки із кишеньковий носовичок, і кудись переїхав). Будинок завалився, а поля вкрилися бур'янами та миртами. Я не зводив очей із руїн, уявляючи, хто ж там мешкав, аж раптом угледів, як щось червонясте просочилося крізь деревоподібний чебрець біля підніжжя однієї зі стін.

Я неквапом потягнувся до польового бінокля й приклав його до очей. З громади заваленого каміння постала чітка картина, але якусь мить я ще не міг розрізнити, що саме привернуло мою увагу. Аж ось, на моє здивування, із-за чебрецевого кущика вигулькнуло граційне крихтне звіря — червоне, як осінній листок. Це була ласка 34, і, як я зрозумів за її поведінкою, молода й вельми недосвідчена. Перша ласиця, яку я побачив на Корфу, і вона мене миттєво зачарувала. Звірятко спочатку дещо ошелешено роззирилося довкола, а потім звелось на задні лапки й стало енергійно нюхати повітря.

Не відчувши жодного їстівного запаху, ласочка в сілася й з насолодою — принаймні так здавалося збоку! — енергійно почухала себе за вухом. За мить вона раптово облишила чепуритися, обережно підвелася й спробувала вхопити сліпучого канарково-жовтого цитринця 35. Метелику, однак, поталанило вислизнути з-під щелеп і відлетіти, залишивши хижачку з повітрям у пазурах і в дещо незручному становищі. Вона ще раз звелась на

задні лапи, щоб вистежити, куди полетіла її здобич, однак утратила рівновагу й ледь не гепнулася з каменя, на якому сиділа.

Я спостерігав за звіратком, вражений його мініатюрністю, насиченим забарвленням і невинним виглядом. Звісно, мені кортіло впхати його за пазуху й притягти додому, щоб додати до свого звіринцю, але я знав, що це буде непросто. Поки я підбирав найефективніший спосіб досягнення своєї мети, на руїнах хатинки розгорнулася драма. Я побачив над собою тінь, схожу за силуетом на мальтійський хрест 36, яка майоріла над низьким кущем. Раптом я чітко розгледів боривітра, що швидко шугнув до ласочки, яка досі не полишила свого каменя й нюхала повітря, вочевидь, не усвідомлюючи небезпеки.

Поки я визначався, чи кричати мені, а чи плескати в долоні, щоб її попередити, вона теж угледіла яструба, з неймовірною швидкістю обернулася, граційно скочила на залишки стіни й зникла в щілині між двома каменями. У неї, здавалося, і гладуну 37 не просочитися — не те що мініатюрному ссавцю. Збоку це скидалося на хитромудрий трюк: ось вона приросла до свого каменя, а за мить стіна її всотала, наче дощову краплину. Боривітер, розчепіривши хвоста, завис на хвилику над руїнами, вочевидь, сподіваючись на повторну появу ласочки.

Проте це йому швидко набридло, і він полетів далі вздовж схилів у пошуках легшої наживи. Ласка відразу ж висунула з тріщини свій писочок і, коли зрозуміла, що узбережжя чисте й небезпека минула, обережно вилізла назовні. Потім прокралася вздовж стіни і, наче натхнена власною кмітливістю, і далі її обнишпорувала, час від часу заповзаючи в усі закуточки й западинки між камінням. Поки я стежив за ласочкою, то прикидав, як би так удаło спуститися з пагорба й накрити її сорочкою, перш ніж вона помітить мою присутність. Зважаючи на майстерний трюк зі зникненням під час утечі від боривітра, це буде ой як непросто.

Якась секунда — і ласочка, гнучка як змія, зникла в отворі в основі стіни. Аж раптом з іншої діри трохи вище за цю вигулькнуло ще одне звірятко. Украй збентежене, воно блискавкою понеслося попід зруйнованою стелею й зникло у шпарині. Моє серце калатало від радості: з першого погляду краєм ока я впізнав істоту, яку багато місяців марно розшукував і вже не сподівався впіймати. Це була садова соня 38 — як на мене, один із найпривабливіших європейських гризунів.

Звірятко, завбільшки з половину повнорослого щура, було вкрите коричневим хутром, мало лискучо-біле черевце, лапки й підхвістя, а довгий пухнастий хвіст увінчувала чорно-біла китичка. На писку в соні була смужка чорного хутра, яка кумедно обводила очі й нагадувала ті старомодні маски, під якими приховувалися грабіжники.

Хоч круть — хоч верть, але я знову опинився в скрутному становищі. Піді мною причаїлися дві тваринки, яких мені кортіло дістати будь-якою ціною, до того ж невідомо, яку більше. І вони були надзвичайно полохливі. Якщо я зараз як належить не спланую свого випаду, з високою вірогідністю втрачу обох. Спочатку я вирішив зайнятися ласкою, бо вона була більш метушливою, тоді як соня має сидіти у своїй новій схованці, якщо її не турбувати. Поміркувавши, я вирішив, що мій сачок є більш придатним знаряддям, ніж сорочка, тому, озброївшись першим, я з максимальною обережністю прокрався вниз по схилу, щоразу застигаючи на місці, коли ласочка виглядала з отвору й роззиралася довкола.

Урешті-решт мені поталанило непомітно наблизитися до стіни на відстань кількох футів. Я міцніше вхопив держак сачка й чекав, коли звірятко вигулькне з глибини отвору, який воно зараз досліджувало. Аж ось воно з'явилося, але так раптово, що я розгубився. Ласочка звелася на задні лапи й подивилася на мене із

цікавістю й без жодного натяку на тривогу. Я вже ось-ось приготувався одним помахом сачка накрити тваринку, аж раптом, із хрускотом проломлюючи кущі, з висолопленими язиками, жваво метляючи хвостами, об'явилися всі троє моїх гавкунів. Вони так голосно мене вітали, наче ми не бачилися місяцями. Ласка зникла.

Ось вона ще там сидить, нажахана собачою лавиною, а за мить її вже нема. Я розпачливо висварив песиків і вигнав їх вище в гори, де вони вляглися в затінку, ображені й спантеличені моїм поганим настроєм. Тоді я поновив спроби вполювати соню.

За багато років будівельний розчин між камінням розкришився, люті зимові проливні дощі змили його геть, а тепер залишки будинку являли собою самі сухокладкові 39 стіни.

Завдяки лабіринту сполучених між собою тунелів і печер утворювалася ідеальна схованка для будь-якої дрібної тваринки. Існував лише один спосіб полювання в цій місцевості: розформувати кладку на окремі камені, тому я почав це робити досить наполегливо. Я розібрав добрячий шмат, але не знайшов нічого більш захопливого, аніж пари обурених скорпіонів 40, декількох мокриць 41 і молодого гекона 42, який утік, залишивши мені свій пульсуючий хвіст. Я стікав потом, хотів пити, і тому десь за годину сів у затінку поки що не порушеного фрагмента стіни, щоб перепочити.

Мені вже стало просто цікаво, скільки часу знадобиться, щоби впоратися з рештою кладки, коли із провалля за якихось три фути від мене показалася соня. Вона видерлася на камінь, як трохи розповнілий альпініст, а потім, діставшись вершини, усілася на свою огрядну дупку й заходила ретельно вмиватися, повністю ігноруючи мою присутність. Коли би ще мені випала така нагода! Повільно, зі значною пересторогою я підвів сачок до неї, відцентрував, а потім різко опустив.

І це спрацювало б, якби верхня частина кладки була пласкою... На жаль, мені не вдалося досить сильно притиснути обід, й утворилася шпаринка. З розпачем і розчаруванням я спостерігав, як соня, оговтавшись від короткотривалої паніки, протислася під сачком, помчала кладкою й зникла в черговій щілині. Однак це її і згубило: звірятко забігло в глухий кут 43, і, перш ніж воно усвідомило власну помилку, я вже накрив вхід сачком.

Наступним кроком було його звідти витягти, до того ж так, щоб воно мене не покусало. Це було непросто, і соня встигла вп'ястися надзвичайно гострими зубками в подушечку мого великого пальця й достоту заляпати кров'ю себе, мене й носовичок. Нарешті, я упіймав її та помістив у торбу. Окрилений успіхом, я осідлав Саллі й тріумфально попрямував додому зі своїм новим надбанням.

Я відразу переніс соню до своєї кімнати й посадив у клітку, у якій донедавна був дім чорного пацючатка 44. Щуреня втратило життя в пазурах моєї совки Улісса, який уважав, що всі гризуни були створені щедрим провидінням лише для того, щоб набити його черево. Тому я потурбувався, щоб моя дорогоцінна соня не змогла втекти й приректи себе на неминучий кінець. Щойно звірятко опинилося в клітці, я зміг його уважніше оглянути. Воно виявилось самичкою з підозріло великим животиком, що змусило мене припустити, що вона може бути вагітною. Після огляду я нарік її Есмерельдою 45 (бо саме читав «Горбуна з Нотр-Даму» 46 і по вуха закохався в головну героїню) й поклав ще й картонну коробку з бавовняними клаптями та жмутками сухої трави для її майбутніх нащадків.

У перші кілька днів Есмерельда кидалася на мою руку, як бульдог, коли я чистив її клітку чи годував, але вже протягом тижня вона призвичаїлася й терпіла мене, хоча досі дивилася з певною пересторогою. Щовечора Улісс, який днював на спеціальному сідалі над вікном, прокидався, і я розчахував віконниці, щоб він міг

вилетіти в оливкові гаї, залиті місячним сяйвом. Там Улісс полював, повертаючись лише приблизно о другій ранку подзьобати фаршу зі своєї миски.

• • •

Далі — у повній книжці «Сад богів».
nashaknyga.com.ua